

АТАКИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ УКРАЇНИ ТА ОНОВЛЕННЯ ЩОДО СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

1 грудня 2025 року – 31 травня 2026 року

ОБ'ЄДНАНІ НАЦІЇ
ПРАВА ЛЮДИНИ
УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА

АТАКИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ УКРАЇНИ ТА ОНОВЛЕННЯ ЩОДО СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

1 грудня 2025 року – 31 травня 2026 року

29 червня 2026 року

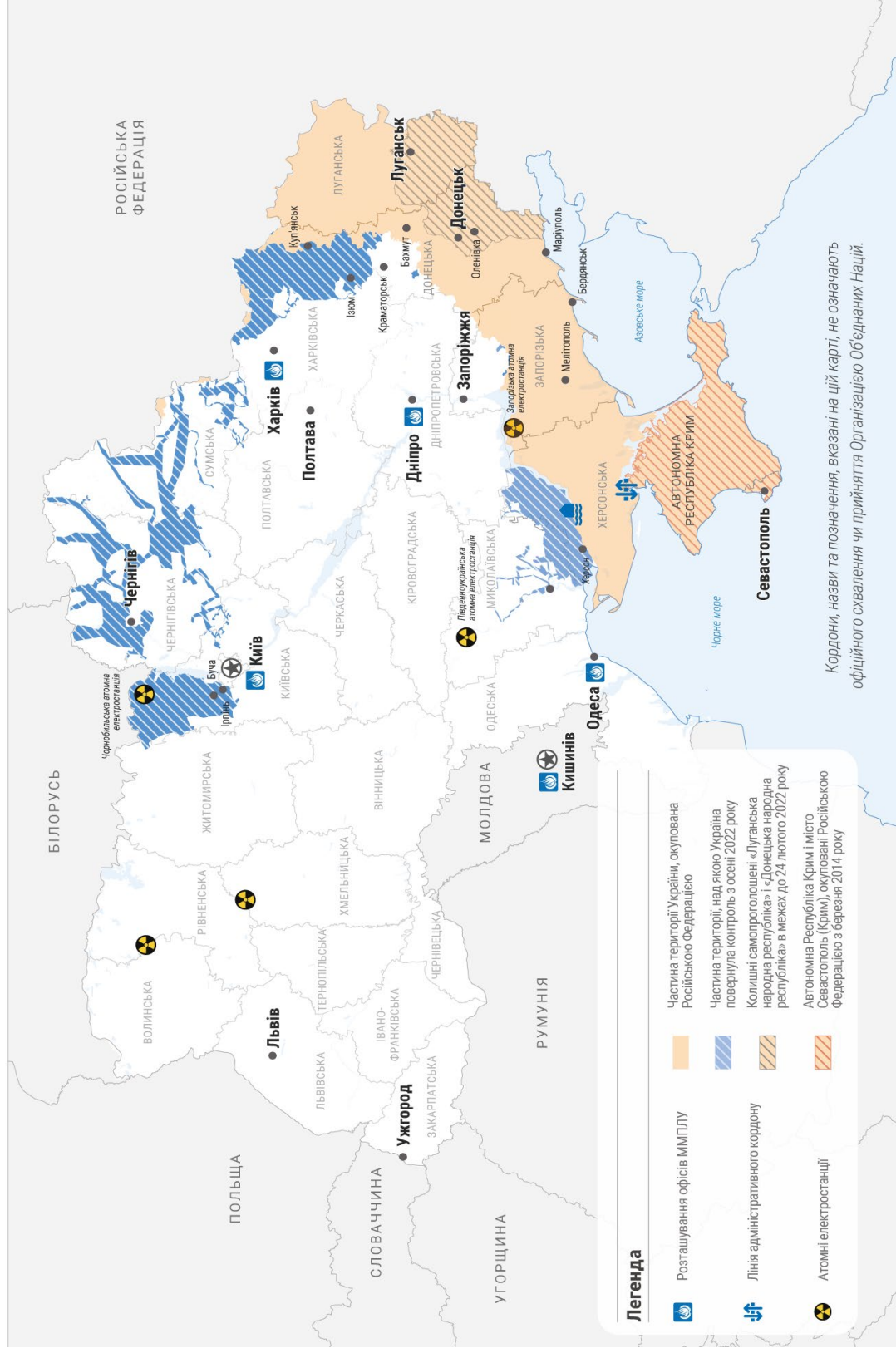

ЗМІСТ

I. РЕЗЮМЕ.....	1
II. МЕТОДОЛОГІЯ УВКПЛ.....	2
III. АТАКИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ.....	4
A. Передумови/контекст	4
B. Атаки взимку 2025-2026 років	4
Атаки російських збройних сил на об'єкти енергетичної інфраструктури України	4
Атаки російських збройних сил на об'єкти централізованого теплопостачання в Україні.....	6
Атаки українських збройних сил на об'єкти електроенергетичної інфраструктури на окупованій території та на території Російської Федерації	8
C. Вплив атак на енергетичну інфраструктуру на цивільне населення на підконтрольній Уряду території України.....	8
Достатній рівень життя	8
Теплопостачання.....	8
Водопостачання	9
Охорона здоров'я та доступ до медичної допомоги.....	10
Доступ до освіти.....	10
Вплив на осіб, які належать до вразливих груп населення	11
Переміщення населення	12
D. Аналіз з точки зору міжнародного гуманітарного права	13
IV. ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ	14
A. Зростання кількості жертв серед цивільних осіб	14
B. Прифронтові громади	16
Жертви серед цивільних осіб внаслідок застосування безпілотників малої дальності.....	17
Атаки на гуманітарний транспорт і гуманітарні об'єкти	17
Ситуація в окупованих Олешках і Голій Пристані Херсонської області.....	18
Переміщення населення та евакуація цивільних осіб	19
C. Атаки на залізничну та портову інфраструктуру	19
V. ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНІ.....	20
A. Українські військовополонені, яких утримує Російська Федерація	20
Позасудові страти	20
Катування або інші види жорстокого поводження.....	20
Судові провадження та вирoki	21
B. Російські військовополонені, яких утримує Україна	21
VI. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОНФЛІКТОМ	22
VII. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОКУПОВАНІЙ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТЕРИТОРІЇ	23
Обмеження свободи вираження поглядів, свавільні затримання та несправедливі судові розгляди ..	23
Примусовий призов	24
Право на освіту.....	24
Катування або інші форми жорстокого поводження з цивільними особами	25
VIII. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ	25
Свобода релігії.....	25
Сумлінна відмова від військової служби.....	25
Кримінальне переслідування за колабораційну діяльність	26
Репатріація громадян Російської Федерації.....	27
Проект нового Цивільного кодексу України	28
IX. ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.....	28
X. РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	29

УКРАЇНА: МОНІТОРИНГОВА МІСІЯ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Станом на 31 травня 2026 року

I. РЕЗЮМЕ

1. Це оновлення щодо ситуації з правами людини в Україні охоплює період з 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року.
2. Впродовж зимових місяців 2025 – 2026 років російські збройні сили систематично та неодноразово завдавали ударів по енергетичних об'єктах по всій території України, часто застосовуючи сотні засобів ураження під час скоординованих атак. Ці атаки призвели до пошкодження та руйнування об'єктів генерації, передачі та розподілу електроенергії, які вже були значно пошкоджені внаслідок попередніх атак.
3. Російські атаки на об'єкти передачі та розподілу електроенергії спричиняли аварійні відключення електропостачання, які часто впливали на мільйони цивільних осіб по всій країні. Крім того, пошкодження українських електростанцій суттєво зменшили спроможність країни виробляти електроенергію. Із настанням зими та зниженням температури споживання електроенергії зросло, внаслідок чого Україна зіткнулася зі значним дефіцитом електроенергії. Цей дефіцит змусив українську владу запровадити по всій країні планові віялові відключення електроенергії, через що в окремі періоди цивільні особи мали доступ до електропостачання лише протягом кількох годин на добу.
4. Впродовж зими 2025 – 2026 років атаки також систематично та неодноразово були спрямовані на об'єкти централізованого теплопостачання, які постачають опалення і гарячу воду більшості міських домогосподарств України. Ці атаки призвели до порушення теплопостачання для сотень тисяч цивільних осіб, внаслідок чого багато з них залишалися без опалення та гарячої води протягом кількох тижнів, тоді як температура повітря опускалася нижче -20°C під час найхолоднішої зими в Україні з 2010 року.
5. Відключення електро- та теплопостачання вплинули на всі аспекти життя цивільних осіб по всій країні. Температура в приміщеннях знизилася до рівнів, значно нижчих за ті, які Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує як безпечні. Відключення призводили до припинення водопостачання у багатоповерхових будинках, порушували надання медичної допомоги, спричиняли закриття шкіл і змушували частину людей покидати свої домівки. Особи, які перебувають у вразливому становищі, зокрема люди старшого віку, особи з інвалідністю та жінки, зазнали непропорційно більшої шкоди.
6. Українські збройні сили також завдавали ударів по об'єктах електро- та теплопостачання в Белгородській області Російської Федерації. Надходили повідомлення про те, що ці атаки спричинили регіональні перебої в електро- та теплопостачанні.
7. Атаки на енергетичну інфраструктуру, ймовірно, порушували основоположні принципи міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій.
8. Впродовж цього періоду бойові дії, пов'язані з конфліктом, призвели до більшої кількості загиблих і поранених серед цивільних осіб, ніж за аналогічний період будь-якого року після початку повномасштабного вторгнення, за винятком 2022 року, продовживши тенденцію до сталого зростання кількості жертв серед цивільних осіб. Значною мірою це зростання було зумовлене широкомасштабним застосуванням Російською Федерацією далекобійних засобів ураження. Другим основним чинником стало збільшення кількості атак із застосуванням безпілотників малої дальності поблизу лінії фронту, що також перешкоджало наданню гуманітарної допомоги та проведенню евакуації і спричинило подальше переміщення населення.

9. Переважна більшість цивільних осіб загинули або зазнали поранень на підконтрольній Уряду України території. Широке застосування безпілотників малої дальності перешкоджало евакуації та доставці товарів першої необхідності до громад поблизу лінії фронту, зокрема на окупованій Російською Федерацією території.
10. У період із середини листопада до січня російські збройні сили стратили щонайменше 16 українських військовополонених. Майже всі звільнені українські військовополонені, з якими УВКПЛ провело конфіденційні бесіди, повідомили, що під час перебування в полоні зазнавали катувань або інших видів жорстокого поводження, хоча кілька з них зазначили, що умови тримання та поводження поступово покращувалися з кінця 2024 року. Як і раніше, близько половини російських військовополонених, з якими було проведено конфіденційні бесіди, повідомили про катування або інші види жорстокого поводження на початкових етапах перебування в полоні в Україні.
11. На окупованій території російська влада продовжувала суттєво обмежувати свободу вираження поглядів, примусово призивати осіб, які перебувають під захистом, до складу російських збройних сил та позбавляти дітей доступу до української освіти.

II. МЕТОДОЛОГІЯ УВКПЛ

12. Ця доповідь ґрунтується на роботі Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ)¹ Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ). Впродовж звітного періоду УВКПЛ здійснило 180 виїздів на місця, 48 візитів місць позбавлення волі, 78 візитів лікарень, транзитних центрів для евакуйованих осіб і місць компактного проживання внутрішньо переміщених осіб (ВПО), спостерігало за 33 судовими засіданнями та провело конфіденційні бесіди з 1926 постраждалими особами і свідками ймовірних порушень міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також з їхніми родичами й адвокатами, представниками органів державної влади, громадянського суспільства та іншими співрозмовниками. Доповідь також ґрунтується на матеріалах судових справ, офіційних документах та інших відповідних матеріалах, включно з відкритими джерелами. Вона охоплює порушення прав людини і порушення міжнародного гуманітарного права, що сталися в період з 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року, а також інциденти, які відбулися раніше, але були задокументовані або перевірені в цей період.

¹ ММПЛУ була направлена в Україну 14 березня 2014 року для моніторингу ситуації з правами людини на всій території України з особливою увагою до Автономної Республіки Крим, східних і південних регіонів України, підготовки доповідей і внесення рекомендацій Урядові та іншим суб'єктам щодо вирішення проблем у галузі прав людини. Докладніше див. у документі A/HRC/27/75, пп. 7-8.

ДІЯЛЬНІСТЬ УВКПЛ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД

Дата створення: 25 червня 2026 року Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

13. Для документування впливу атак на енергетичну інфраструктуру УВКПЛ здійснило 56 польових візитів, провело зустрічі з 30 представниками місцевих органів влади та 132 конфіденційних бесід, зокрема з мешканцями підконтрольної Уряду України території, які постраждали від відключень електро-, тепло- та водопостачання, медичними й освітніми працівниками, соціальними працівниками, а також керівниками центрів, що надають соціальні послуги та інші види допомоги. УВКПЛ також проаналізувало результати технічних оцінок, інформацію з відкритих джерел та супутникові знімки.
14. УВКПЛ має повний доступ до підконтрольної Уряду України території, включно з місцями несвободи та таборами інтернування для російських військовополонених. Російська влада не надала доступу ні до території Російської Федерації, ні до окупованої нею території України. УВКПЛ повторно звертається до Російської Федерації із закликом надати доступ до окупованої території відповідно до резолюції 80/223 Генеральної Асамблеї, а також до території Російської Федерації.²
15. УВКПЛ підтверджувало ймовірні порушення та шкоду, завдану цивільним особам на окупованій території України, шляхом проведення конфіденційних бесід з особами, з окупованої території, а також шляхом аналізу загальнодоступної інформації, зокрема інформації з численних незалежних джерел різного типу. Незалежне підтвердження ймовірних порушень і шкоди, завданої цивільним особам на території Російської Федерації, у більшості випадків було неможливим через відсутність доступу до території, потерпілих і свідків, а також відсутність незалежних джерел загальнодоступної інформації.
16. До доповіді включено висновки, якщо вони відповідають стандарту «достатні підстави вважати», а саме на основі сукупності перевіреної інформації, звичайний неупереджений спостерігач мав би розумні підстави вважати, що факти відбулися так, як описано, та де зроблено юридичні висновки, що ці факти відповідають усім елементам порушення.

² Востаннє УВКПЛ зверталось до Російської Федерації із запитом про надання доступу до окупованої території дипломатичною нотою, надісланою 16 січня 2026 року. Станом на час підготовки цієї доповіді відповіді не отримано.

III. АТАКИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

A. Передумови/контекст

17. До початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року потужність виробництва електроенергії в Україні становила близько 38 гігават (ГВт).³ Внаслідок окупації Російською Федерацією частини території України країна втратила доступ до значної частини генераційних потужностей електростанцій загальною потужністю приблизно 18 ГВт.⁴ Крім того, атаки російських збройних сил призвели до пошкодження та руйнування енергетичної інфраструктури на підконтрольній Уряду України території. Особливо інтенсивними ці атаки були в період з жовтня 2022 року до лютого 2023 року, а також із березня до серпня 2024 року.⁵
18. До літа 2024 року внаслідок окупації та пошкоджень, завданих атаками, потужність виробництва електроенергії в Україні скоротилася з 38 ГВт до менш ніж 10 ГВт.⁶ Через спекотну погоду споживання електроенергії влітку 2024 року зросло до 12 ГВт, і через цей дефіцит органи влади запровадили планові відключення електроенергії в низці регіонів тривалістю до 12 годин на добу.⁷

B. Атаки взимку 2025-2026 років

Атаки російських збройних сил на об'єкти енергетичної інфраструктури України

19. У жовтні 2025 року російські збройні сили посилили атаки на енергетичну інфраструктуру України. У період із жовтня 2025 року до березня 2026 року російські збройні сили завдали щонайменше 423 ударів по об'єктах генерації, передачі та розподілу електроенергії, зокрема в рамках 48 атак, під час яких у ході одного скоординованого удару із застосуванням різних типів засобів ураження та пускових платформ⁸ були уражені три або більше областей. Під час таких широкомасштабних атак російські збройні сили зазвичай застосовували сотні далекобійних безпілотників і ракет. Наприклад, 3 лютого 2026 року російські збройні сили випустили 71 крилату, балістичну та протикорабельну ракету, а також 450 далекобійних безпілотників.⁹ Внаслідок цієї атаки було пошкоджено щонайменше 14 об'єктів енергетичної інфраструктури, зокрема чотири теплоелектроцентралі, три теплові електростанції та сім електричних підстанцій у шести областях і місті Києві.

³ ПРООН «На шляху до зеленого переходу енергетичного сектору України: оновлена оцінка завданої шкоди енергетичному сектору» (далі – Оцінка ПРООН за 2023 рік), червень 2023 року.

⁴ Оцінка ПРООН за 2023 рік; Київська школа економіки, «Оцінка збитків і втрат енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії», травень 2024 року.

⁵ Див. УВКПЛ «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні: 1 серпня 2022 року – 31 січня 2023 року», 24 березня 2023 року (далі – Доповідь УВКПЛ за березень 2023 року), а також ММПЛУ «Атаки на енергетичну інфраструктуру України: Шкода, завдана цивільному населенню», вересень 2024 року.

⁶ Міжнародне енергетичне агентство (МЕА), «Енергетична безпека України та майбутня зима», вересень 2025 року.

⁷ Див. УВКПЛ «Поводження з військовополоненими та оновлена інформація про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня – 31 серпня 2024 року», пункт 82.

⁸ Українські органи влади повідомляють про більшу кількість атак на енергетичну інфраструктуру. Цифри, наведені в цій доповіді, відображають кількість атак, які УВКПЛ змогло верифікувати за допомогою незалежних джерел відповідно до усталеної методології.

⁹ Повітряні Сили України, офіційний Telegram-канал, 3 лютого 2026 року, доступно за посиланням: <https://t.me/kpszsus/54449>.

АТАКИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ УКРАЇНИ (ТЕРИТОРІЯ, ПІДКОНТРОЛЬНА УРЯДУ УКРАЇНИ)

З 1 травня 2025 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

20. Російські збройні сили також завдавали ударів по електричних підстанціях, які з'єднують українські атомні електростанції з електричною мережею. Після відвідування кількох підстанцій, пошкоджених наприкінці 2025 року та на початку 2026 року, Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) висловило занепокоєння щодо ядерної безпеки в Україні.¹⁰
21. Широкомасштабні атаки спричиняли аварійні відключення електроенергії, які подекуди зачіпали мільйони цивільних осіб. Наприклад, за повідомленням Міністерства енергетики України, внаслідок атак 8 січня 2026 року без електропостачання залишилися 800 000 домогосподарств у Дніпропетровській області.¹¹ 20 січня Уряд України повідомив, що внаслідок атак відключення електроенергії торкнулися приблизно 1 000 000 домогосподарств у місті Києві.¹² Конфіденційні бесіди УВКПЛ із постраждалими мешканцями, а також власний досвід працівників УВКПЛ в Україні підтверджують наявність таких відключень.
22. Хоча українській владі часто вдавалося відновити електропостачання для багатьох домогосподарств протягом кількох днів, деякі райони залишалися без електроенергії протягом тривалого часу. Після атаки 12 грудня 2025 року окремі мешканці Одеси залишалися без електропостачання понад 10 днів. Атака на електричну підстанцію в місті Арциз Одеської області спричинила двотижневе відключення електроенергії в період із 13 до 31 грудня 2025 року.
23. Попри те, що українській владі вдалося відновити частину генераційних потужностей, пошкоджених унаслідок попередніх атак, атаки взимку 2025-2026 років знову призвели до їхнього скорочення. Із зниженням температури та зростанням зимового споживання

¹⁰ МАГАТЕ «Ядерна безпека, фізична ядерна безпека та гарантії в Україні: доповідь Генерального директора», GOV/2026/7, 25 лютого 2026 року.

¹¹ Міністерство енергетики України «Брифінг в.о. Міністра енергетики України Артема Некрасова щодо ситуації в енергосистемі», 8 січня 2026 року. <https://mev.gov.ua/novyna/bryfinh-vo-ministra-enerhetyky-ukrayiny-artema-nekrasova-shchodo-sytuatsiyi-v-enerhosystemi>

¹² Президент України Володимир Зеленський, офіційний Telegram-канал, 20 січня 2026 року.

електроенергії до 18 ГВт Україна могла забезпечити власною генерацією лише близько 11 ГВт.¹³

24. Внаслідок цього в жовтні 2025 року українська влада запровадила по всій країні віялові відключення електроенергії. У Києві та Херсоні тривалість планових відключень сягала 22 годин, а середня добова тривалість таких відключень впродовж січня становила до 16 годин.¹⁴ 14 січня 2026 року Президент України оголосив надзвичайний стан в електроенергетичному секторі.¹⁵

Атаки російських збройних сил на об'єкти централізованого теплопостачання в Україні

25. Впродовж зими 2025 –2026 років російські збройні сили також завдавали ударів по інфраструктурі централізованого теплопостачання. Централізоване теплопостачання, яке переважно забезпечують теплоелектроцентралі (ТЕЦ) та теплові електростанції (ТЕС), постачає тепло та гарячу воду більшості міських домогосподарств. Наприклад, майже 95 відсотків із трьох мільйонів мешканців Києва користуються централізованим теплопостачанням.¹⁶
26. Хоча під час попередніх широкомасштабних атак російські збройні сили також завдавали ударів по об'єктах теплопостачання, атаки взимку 2025 – 2026 років, імовірно, були більш систематично спрямовані на таку інфраструктуру. У період із жовтня 2025 року до березня 2026 року російські збройні сили завдали щонайменше 74 окремих ударів по теплоелектроцентралях у дев'яти областях і місті Києві.¹⁷ Особливо постраждав Київ. У період із жовтня 2025 року до березня 2026 року російські збройні сили завдали щонайменше 40 ударів по трьох основних теплоелектроцентралях міста Києва.

¹³ DiXi Group «За понад чотири роки повномасштабної війни Росія здійснила понад 60 масованих атак на енергетичний сектор України», 24 лютого 2026 року.

¹⁴ Програма розвитку ООН «Енергетичний огляд 2026» (Energy Brief 2026).

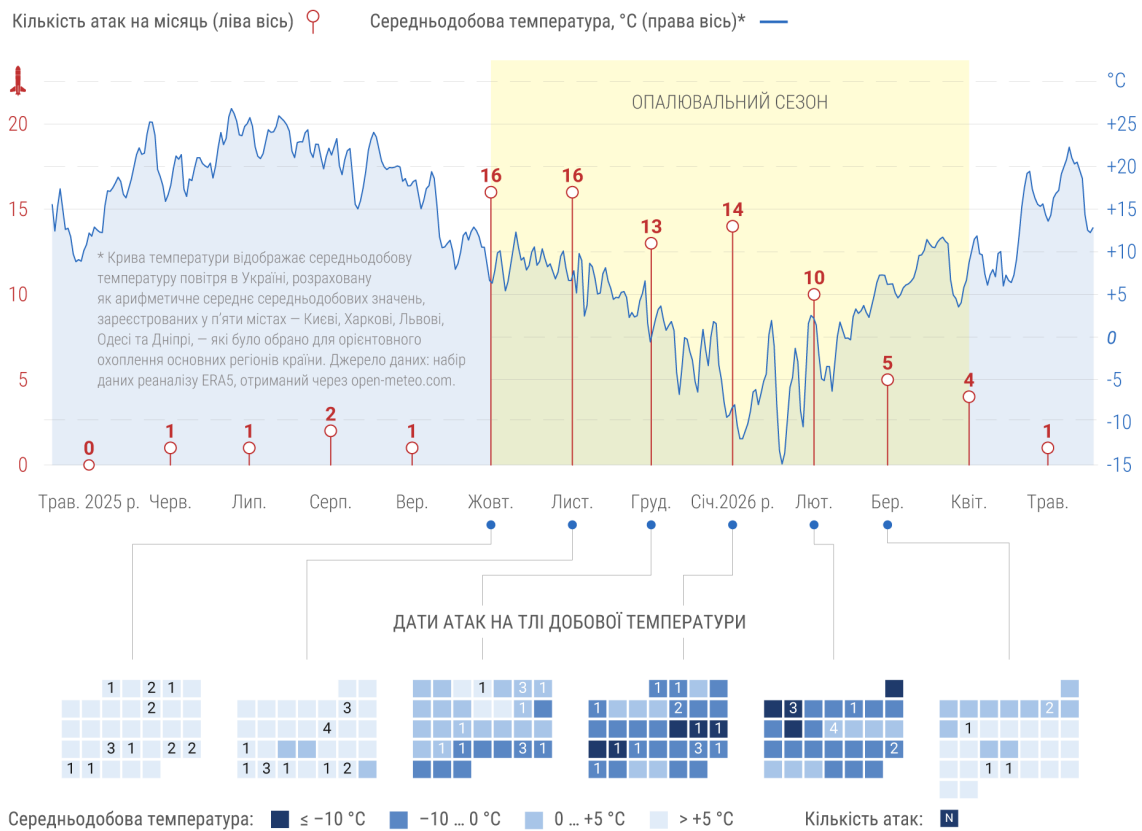
¹⁵ Президент України Володимир Зеленський, офіційний Telegram-канал, 14 січня 2026 року.

¹⁶ INSO, липень 2024 року; ПРООН Швидка оцінка за 2024 рік, зазначена вище.

¹⁷ Чернігівська, Донецька, Харківська, Херсонська, Київська, Миколаївська, Одеська, Полтавська та Сумська області.

ЗАДОКУМЕНТОВАНІ АТАКИ НА ТЕЦ ТА ТЕМПЕРАТУРА ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ

З 1 травня 2025 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

27. Атаки на теплоелектроцентралі (ТЕЦ) та теплові електростанції (ТЕС) призвели до негайного порушення централізованого теплопостачання. Однією з перших із багатьох атак, що спричинили припинення централізованого теплопостачання в Києві, стала нічна атака 8 – 9 січня 2026 року. За словами представників міської адміністрації, серія таких атак неодноразово призводила до припинення теплопостачання приблизно 5 600 багатоквартирних будинків, у яких проживають сотні тисяч сімей, унаслідок чого багато людей залишалися без опалення протягом кількох тижнів.¹⁸ Після того як у лютому 2026 року через значні пошкодження було зупинено роботу ТЕЦ-4, Уряд України повідомив про припинення теплопостачання для близько 500 000 мешканців 1 100 багатопверхових житлових будинків, а також 118 шкіл і дитячих садків та 18 лікарень.¹⁹
28. Російські збройні сили також неодноразово завдавали ударів по теплоелектроцентралях у Чернігівській, Харківській, Херсонській та Київській областях. Наприклад, у період із листопада 2025 року до лютого 2026 року російські збройні сили щонайменше вісім разів атакували Херсонську міську теплоелектроцентраль. У Харкові ТЕЦ-5 зазнала щонайменше шести ударів у період із жовтня 2025 року до лютого 2026 року, а після атаки, яка призвела до припинення теплопостачання у 853 житлових будинках

¹⁸ Київська міська державна адміністрація «Віталій Кличко: після атаки на столицю без тепла залишаються 5 635 багатопверхових будинків», 20 січня 2026 року.

¹⁹ Уряд України «Денис Шмигаль разом із міжнародними партнерами відвідав одну з київських теплоелектроцентралей», 25 лютого 2026 року.

(приблизно 105 000 домогосподарств), 3 лютого 2026 року органи влади Харкова оголосили надзвичайний стан.

Атаки українських збройних сил на об'єкти електроенергетичної інфраструктури на окупованій території та на території Російської Федерації

29. Атаки українських збройних сил призвели до пошкодження об'єктів генерації, передачі та розподілу електроенергії на окупованій Російською Федерацією території України. У період із жовтня 2025 року до березня 2026 року УВКПЛ задокументувало щонайменше 29 ударів українських збройних сил по об'єктах генерації, передачі або розподілу електроенергії в окупованих районах Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей, а також Автономної Республіки Крим, п'ять із яких призвели до пошкодження об'єктів генерації електроенергії.
30. Українські збройні сили також щонайменше протягом семи різних днів у 2026 році завдавали ударів по об'єктах електро- та теплопостачання в Белгородській області Російської Федерації, що, за повідомленнями російської влади,²⁰ спричинило тимчасові перебої в електро- та теплопостачанні. Наприклад, 8 лютого губернатор Белгородської області повідомив, що внаслідок атак на об'єкти енергетичної інфраструктури без теплопостачання залишилися 80 000 осіб, без газопостачання – 3 000 осіб, а без електропостачання – 1 000 осіб.²¹ Через відсутність доступу та обмежену кількість незалежної загальнодоступної інформації УВКПЛ не змогло повністю підтвердити пошкодження конкретних об'єктів або вплив цих атак на цивільне населення.²²

С. Вплив атак на енергетичну інфраструктуру на цивільне населення на підконтрольній Уряду території України

Достатній рівень життя

31. Право на достатній рівень життя включає право на житло та воду.²³ Тривала відсутність електро-, тепло- та водопостачання в поєднанні з морозною погодою призвела до істотного погіршення рівня життя сотень тисяч цивільних осіб. Особливо тяжкими наслідки були для людей, які проживають у багатоповерхових будинках, що є основним видом житла приблизно для 70 відсотків міського населення України.

Теплопостачання

32. Багато мешканців Києва повідомляли, що через відключення тепло- та електропостачання температура в їхніх квартирах знижувалася до 6-15°C, тоді як нічна температура надворі неодноразово опускалася нижче -20°C.²⁴ Одна жінка показала УВКПЛ фотографію термометра у своїй квартирі, який показував температуру 0,5°C,

²⁰ УВКПЛ зафіксувало атаки 21 січня, 6, 7 і 27 лютого, а також 8, 15 і 25 березня 2026 року.

²¹ Губернатор Белгородської області В'ячеслав Гладков, Telegram-канал, 8 лютого 2026 року.

²² Через відсутність доступу УВКПЛ не змогло підтвердити вплив атак на енергетичну інфраструктуру Російської Федерації на цивільне населення. Згідно із загальнодоступною інформацією, ці атаки спричинили окремі регіональні перебої в електропостачанні, однак не призвели до дефіциту загальнонаціональних генераційних потужностей Російської Федерації, який би спричинив відключення електроенергії по всій країні.

²³ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, стаття 11; Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Загальний коментар № 15 (2002) «Право на воду».

²⁴ У січні 2026 року температура в Україні суттєво знизилася, і, за деякими показниками, це був найхолодніший січень з 2010 року. Впродовж десятиденного періоду – з 11 до 21 січня – середньодобова температура коливалася від -8,3°C до -12,6°C. *Kyiv Independent*, «Графік тижня: в Україні зафіксовано найхолодніший січень за останні 16 років», 11 лютого 2026 року.

що значно нижче 18°C - мінімальної температури в приміщенні, рекомендованої Всесвітньою організацією охорони здоров'я для захисту здоров'я населення в холодну пору року.²⁵

33. Низька температура в приміщеннях суттєво впливала на мешканців. Один із жителів Києва розповів: «Неможливо нічого робити по дому. Моє тіло просто замерзає. Ми думаємо лише про, базові потреби – як приготувати їжу або як зігрітися». У Миколаєві соціальна працівниця поділилася досвідом жінки старшого віку, якій вона надавала соціальні послуги: «Старенька жіночка намагається зігрітися: гріє пляшки з водою, обкладається ними, використовує газ для обігріву. У холодну погоду в людей старшого віку із захворюваннями суглобів посилюється біль, а загальний стан здоров'я погіршується».
34. За підтримки міжнародної спільноти Уряд України запровадив низку заходів для пом'якшення наслідків, зокрема розширив мережу та покращив оснащення «Пунктів Незламності»²⁶ (включаючи мобільні пункти обігріву та пункти, що забезпечували можливість ночівлі в Києві), відніс окремі неопалювані житлові будинки до об'єктів критичної інфраструктури, щоб уникнути планових відключень електроенергії, а також започаткував програми із забезпечення енергетичних рішень та надання цільової допомоги вразливим групам населення.

Водопостачання

35. Мешканці багатоповерхових будинків втрачали доступ до води, коли через відключення електроенергії переставали працювати насоси, необхідні для подачі води на верхні поверхи. Наприклад, мешканці 16-поверхового будинку в Одесі розповіли, що коли через відключення електроенергії у грудні 2025 року ліфти не працювали протягом тижня, жителям верхніх поверхів доводилося купувати воду в магазинах і піднімати її сходами. Це було особливо складно для людей старшого віку та осіб з інвалідністю, які стали залежними від допомоги родичів або сусідів.
36. У Києві 77-річна жінка розповіла, як у мороз носила воду з криниці, розташованої за 500 метрів від її будинку: «Поки я стояла біля криниці, усе тіло замерзало. Коли несла пляшки додому, вони примерзали до візка і до мого пальця».
37. Ситуація ще більше погіршилася через сильні морози в січні та лютому 2026 року, коли через відсутність опалення вода в трубах і каналізаційних мережах замерзала, внаслідок чого їх розривало в Києві та інших містах. Це вплинуло не лише на забезпечення питною водою, а й на санітарні умови. Домогосподарства повідомляли, що були змушені обмежувати купання, миття посуду та рук, а також стикалися із засміченням каналізації та підтопленням стічними водами внаслідок відключення водо-, електро- та тепlopостачання.²⁷

²⁵ Для вразливих груп населення зокрема дітей, людей старшого віку, а також осіб із кардіореспіраторними захворюваннями й іншими хронічними хворобами, може бути необхідною вища мінімальна температура в приміщенні. ВООЗ, «Настанови щодо житла та здоров'я», с. 34.

²⁶ «Пункт Незламності» – це будівля, намет або транспортний засіб, облаштований органами влади України, де люди можуть зігрітися, зарядити електронні пристрої та отримати іншу необхідну допомогу.

²⁷ ЮНІСЕФ «Зимове реагування в Україні для вразливих сімей з дітьми, 2025–2026», січень 2026 року. https://www.unicef.org/ukraine/en/media/57991/file/UNICEF%20Winter%20Response%20Update%207_FINAL.pdf.pdf

Охорона здоров'я та доступ до медичної допомоги

38. Аварійні відключення електроенергії вплинули на роботу закладів охорони здоров'я по всій Україні, зокрема в Києві, Запоріжжі та Одесі, незважаючи на заходи, вжиті для захисту медичних закладів від планових відключень електроенергії.
39. У Києві аварійні відключення порушили надання як первинної, так і спеціалізованої медичної допомоги: окремі послуги, що потребують електропостачання, зокрема рентгенографія та ультразвукова діагностика, було призупинено, а прийоми пацієнтів і проведення хірургічних операцій перенесено. Деякі медичні заклади також залишилися без опалення. Керівники кількох медичних закладів у Києві повідомили УВКПЛ, що в січні 2026 року температура в окремих приміщеннях опустилася аж до 3°C.
40. Наприклад, спеціалізований медичний заклад у Києві, де проводять кардіохірургічні операції, у січні 2026 року тричі залишався без електро- та водопостачання на період до семи годин. Резервні генератори забезпечували електроенергією відділення інтенсивної терапії, банк крові та операційні, однак не могли повністю покрити потреби закладу, через що довелося перенести прийоми пацієнтів і проведення низки процедур, зокрема кардіохірургічних операцій.
41. Впродовж усієї зими медичні та соціальні працівники працювали в умовах надзвичайного навантаження. Соціальні працівники в Києві, більшість із яких жінки, повідомили УВКПЛ, що майже місяць працювали без жодного вихідного дня, одночасно обслуговуючи вдвічі більше людей, ніж зазвичай. Один із керівників лікарні зазначив: «Я бачу, що персонал виснажений. Температура у квартирі [однієї медсестри] лише 10°C, і вона приходить на роботу вже знесиленою».
42. Особливо постраждали люди з хронічними захворюваннями, лікування яких потребує зберігання лікарських засобів у холодильнику, зокрема інсуліну. Чоловік з діабетом, розповів УВКПЛ, що після атаки на електричну підстанцію в Одесі, яка спричинила тижневе відключення електроенергії у його будинку, йому довелося перенести весь запас інсуліну до свого офісу.
43. Відключення електро- та теплопостачання взимку також негативно позначилися на психічному здоров'ї. Четверо внутрішньо переміщених осіб із Маріуполя, які нині проживають на підконтрольній Уряду території України, повідомили УВКПЛ, що відсутність електро-, тепло- та водопостачання спричинило психологічні страждання й викликало травматичні спогади про пережите під час окупації. Двоє психологів, які працюють на телефонній лінії підтримки з питань психічного здоров'я, повідомили, що перебої в електропостачанні стали одним із чинників погіршення емоційного стану людей і негативно вплинули на їхнє психічне здоров'я.

Доступ до освіти

44. Масштабні перебої з електро- та теплопостачання у період сильних зимових морозів змусили школи по всій Україні продовжити зимові канікули або перейти на дистанційне навчання. Перебої з електропостачанням також означали, що багато учнів не могли брати участь у заняттях, які проводилися в режимі реального часу, і були змушені переглядати записи уроків пізніше.
45. У Києві органи влади продовжили загальні зимові канікули на два тижні, після чого кожен навчальний заклад самостійно визначав, чи відновлювати очне навчання, чи проводити заняття онлайн, залежно від ситуації з теплопостачанням. За даними місцевої влади, станом на 16 лютого 2026 року без опалення залишалися 77 закладів дошкільної освіти

та 69 шкіл (15 відсотків усіх закладів освіти міста). Одна із директорок шкіл повідомив УВКПЛ, що температура всередині будівлі не перевищувала 3°C, а вчителі проводили онлайн-уроки, не знімаючи теплих зимових курток. Інша керівниця навчального закладу розповів, що для підтримки учнів їм зменшили кількість домашніх завдань і надавали додатковий час для їхнього виконання, оскільки перебої з електропостачанням ускладнювали навчання. Також було запроваджено додаткові заняття з усіх предметів для надолуження навчального матеріалу.

46. Фахівчині з розвитку дітей інклюзивно-ресурсного центру в Києві повідомили УВКПЛ, що температура в їхніх приміщеннях не перевищувала 6°C, а електромережа не могла безпечно забезпечувати роботу обігрівачів у всій будівлі, тому вони працювали в одному приміщенні, яке опалювалось. Це суттєво знизило спроможність центру надавати послуги: якщо раніше фахівчині проводили близько чотирьох оцінок психологічного розвитку дітей на день, то в лютому 2026 року вони змогли провести лише вісім таких оцінок за тиждень. Проведення психологічних занять із розвитку та корекції також фактично припинилося, оскільки діти перестали їх відвідувати, зокрема через низьку температуру в приміщеннях.
47. Фахівчині та педагогині повідомили УВКПЛ, що діти з інвалідністю зазнали непропорційно значного впливу від перебоїв з електропостачанням, відсутності гарячої води, частих повітряних тривог і пов'язаних із цим змін у звичному розпорядку дня. Десятирічна дівчинка, яка користується кріслом колісним і проживає на 16-му поверсі, не могла відвідувати освітній центр, оскільки ліфт у її будинку не працював через відключення електроенергії. У дітей з аутизмом також посилювався рівень тривожності через порушення звичного для них режиму.

Вплив на осіб, які належать до вразливих груп населення

48. Відсутність електро-, тепло- та водопостачання непропорційно сильно вплинули на осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема на людей старшого віку, осіб з інвалідністю, жінок, людей, які живуть у бідності, та сім'ї з дітьми.
49. Особи, які належать до маломобільних груп населення, зокрема люди старшого віку та особи з інвалідністю, часто не могли залишити свої квартири після того, як через відключення електроенергії переставали працювати ліфти. Це посилювало їхню соціальну ізоляцію, позбавляло можливості дістатися до укриттів під час повітряних тривог, а в окремих випадках також негативно впливало на їх умови життя. Наприклад, 49-річний чоловік, який користується кріслом колісним, повідомив УВКПЛ, що в січні 2026 року протягом тижня не міг вийти зі своєї квартири на 5-тому поверсі, через що не зміг ходити на роботу та спускатися до укриття під час повітряних тривог.
50. Перебої з електропостачанням також обмежили можливості пересування містами для маломобільних груп населення. У Києві після атак на енергетичну інфраструктуру в січні 2026 року органи влади приблизно на півтора місяця призупинили рух тролейбусів, щоб зменшити споживання електроенергії. Автобуси, запроваджені натомість, були менш доступними для осіб з інвалідністю.²⁸ В Одесі рух електричного громадського транспорту, зокрема трамваїв, якими часто користуються люди старшого віку, було відновлено лише наприкінці березня 2026 року.
51. У кількох населених пунктах, зокрема в Одеській та Київській областях, десятки осіб, які потребують значної сторонньої допомоги та належать до маломобільних груп населення,

²⁸ Міністерство розвитку України «Доступність транспорту: Міністерство розвитку оприлюднило результати моніторингу за 2025 рік» (українською мовою), лютий 2026 року.

були переведені до лікарень або закладів догляду, оскільки через відсутність опалення у своїх квартирах вони більше не могли жити самостійно.

52. Жінки, які в Україні виконують більший обсяг неоплачуваної роботи з догляду, ніж чоловіки,²⁹ зазнали надмірного навантаження через поєднання кількох обов'язків: вони доглядали за дітьми під час подовжених шкільних канікул, допомагали членам сім'ї, які потребують значної сторонньої допомоги, а також виконували домашню роботу в умовах ненадійного електро- та водопостачання. УВКПЛ зустріло кількох жінок із дітьми в пунктах обігріву, оскільки в їхніх квартирах було холодно. Одна жінка, яка переїхала з Дніпропетровської області, повідомила, що доглядала за своєю восьмирічною донькою після закриття шкіл і протягом місяця не могла працювати, оскільки в будівлі, де вона працювала, було надто холодно.
53. Людям, які живуть у бідності, було важко дозволити собі електричні обігрівачі, павербанки та готову їжу. Одна жінка в Пункті Незламності в Києві розповіла, що навіть їхнього з чоловіком сукупного доходу не вистачало, щоб придбати павербанки для пом'якшення наслідків відключень електроенергії, а через відсутність опалення вони були змушені відправити двох своїх дітей жити до бабусі й дідуса за межами Києва, де є автономна система опалення. Внутрішньо переміщена жінка, яка виховує чотирирічну доньку, повідомила УВКПЛ, що її щомісячного доходу вистачає лише на те, щоб забезпечити сім'ю готовою до споживання їжею протягом одного тижня.

Переміщення населення

54. Відсутність електро-, водо- та теплопостачання сприяли подальшому переміщенню населення. Деякі люди переміщалися в межах України, зупиняючись у родичів, переїжджаючи до сільської місцевості із пічним або вугільним опаленням чи до районів зі стабільнішим електропостачанням. Наприклад, сім'я із шестирічним сином у січні залишила свою квартиру в Києві через відсутність електро-, тепло- та водопостачання. Спочатку вони два дні проживали в готелі за межами Києва, після чого переїхали до будинку друзів, оскільки більше не могли дозволити собі оплачувати проживання в готелі.
55. Відсутність базових послуг також вплинула на рішення людей виїхати за кордон. Починаючи з вересня 2025 року люди, які залишали Україну, почали називати відсутність електро-, водо- та теплопостачання серед основних причин виїзду. У грудні 2025 року, а також у січні та лютому 2026 року близько 75 відсотків тих, хто виїхав, зазначили відсутність електропостачання, водопостачання або опалення як одну з причин свого рішення. Близько третини респондентів, які залишили Україну в січні та лютому 2026 року, повідомили, що стабілізація ситуації з електропостачанням є одним із головних чинників, які впливатимуть на їхнє рішення повернутися.³⁰
56. У селах Одеської області, де проживають етнічні молдовська, румунська та болгарська громади, місцева влада повідомила, що приблизно 2 000 мешканців, насамперед сім'ї із дітьми, виїхали до Болгарії, Молдови та Румунії на зимовий період через перебої з електропостачанням.

²⁹ За оцінками, в Україні жінки витрачають на неоплачувану працю з догляду, особливо за дітьми, приблизно на 16 годин на тиждень більше, ніж чоловіки. Четверта швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України, лютий 2022 року – грудень 2024 року, с. 85.

³⁰ УВКБ ООН, «Моніторинг кордону України», січень і лютий 2026 року, доступно за посиланням: <https://www.unhcr.org/ua/en/border-monitorings>.

D. Аналіз з точки зору міжнародного гуманітарного права

57. Відповідно до міжнародного гуманітарного права (МГП), об'єкти енергетичної інфраструктури, як і інші цивільні об'єкти, можуть вважатися військовими цілями лише в тому разі, якщо вони роблять ефективний внесок у військові дії, а їхнє повне чи часткове знищення або нейтралізація забезпечує визначену воєнну перевагу.³¹ Має існувати тісний зв'язок між використанням певної частини енергетичної інфраструктури та веденням бойових дій, і лише та конкретна частина енергетичної інфраструктури, яка використовується в такий спосіб, може становити військову ціль.³²
58. З огляду на ці критерії малоімовірно, що електростанції, підключені до національної енергомережі, самі по собі можуть вважатися законними військовими цілями. Оскільки електроенергія може оперативним чином перерозподілятися в межах єдиної енергосистеми залежно від потреб, наслідком атак на електростанції, підключені до національної мережі, буде зменшення загальної генераційної потужності країни. Це не обов'язково істотно вплине на військову діяльність, що потребує електроенергії, оскільки її постачання може й надалі забезпечуватися з інших джерел у пріоритетному порядку. Воєнна перевага, яка полягає лише у зменшенні загальної спроможності країни виробляти електроенергію, ймовірно, є надто віддаленою, гіпотетичною та невизначеною, щоб відповідати вимогам МГП.
59. З огляду на суворі зимові умови в регіоні та зниження температури повітря нижче -20°C, атаки на електростанції та інші об'єкти інфраструктури, які забезпечують населення тепlopостачанням у цей період, також, імовірно, порушують заборону МГП на здійснення нападів на об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення.³³
60. Водночас інші види енергетичної інфраструктури, наприклад об'єкти передачі та розподілу електроенергії, можуть стати військовими цілями, якщо вони, наприклад, забезпечують постачання електроенергії військовому об'єкту, як-от заводу із виробництва боєприпасів. Проте залишається незрозумілим, чи відповідали цьому критерію будь-які з атакованих об'єктів передачі та розподілу електроенергії. Російська влада часто в загальних формулюваннях стверджувала, що атакована енергетична інфраструктура «використовувалася Збройними Силами України та підприємствами українського військово-промислового комплексу».³⁴ Однак вона не надала конкретної інформації, яка б обґрунтовувала, чому будь-який із цих об'єктів слід вважати військовою цілью.
61. Навіть у випадках, коли конкретний об'єкт енергетичної інфраструктури становить військову ціль відповідно до МГП, будь-який напад на нього повинен відповідати основоположному принципу пропорційності під час нападу.³⁵
62. Ті самі стандарти МГП застосовуються і до зумисних атак України на об'єкти енергетичної інфраструктури.

³¹ Стаття 52(2) Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (далі – Додатковий протокол I).

³² Див., наприклад, Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), «Доповідь 2024 року про міжнародне гуманітарне право та виклики сучасних збройних конфліктів», <https://www.icrc.org/en/report/2024-icrc-report-ihl-challenges>, cc. 40-41.

³³ Стаття 54(2) Додаткового протоколу I.

³⁴ Див., наприклад, «Зведення Міністерства оборони Російської Федерації про хід проведення спеціальної військової операції (станом на 13 січня 2026 року)», <https://mil.ru/news/ae3f6e6c-e5d5-4207-95d3-9b31222b046d> [дата звернення: 4 червня 2026 року].

³⁵ База даних звичаєвого міжнародного гуманітарного права, правило 14.

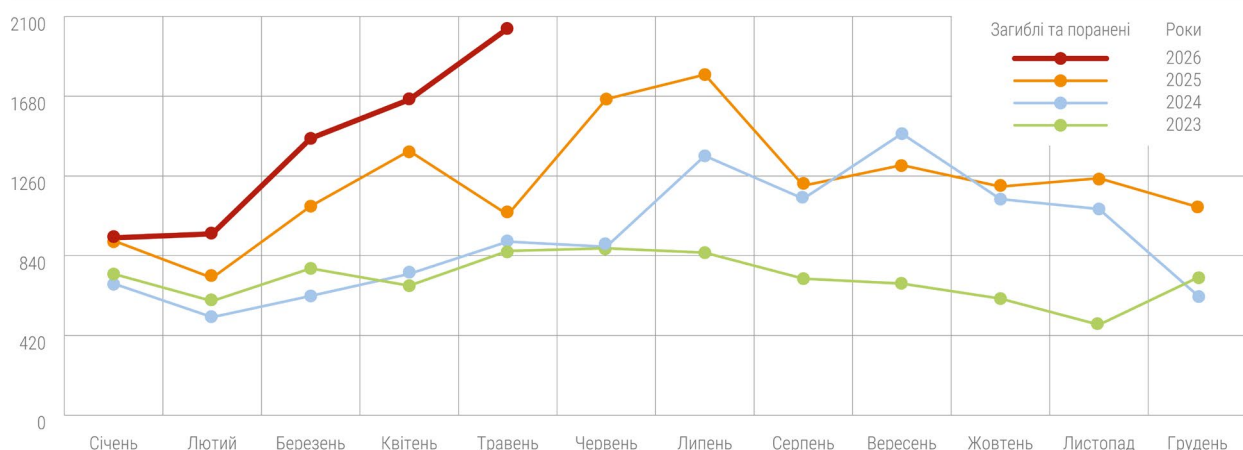
63. Крім того, масштаби, географічне охоплення атак Російської Федерації та характер об'єктів інфраструктури, по яких завдавались удари, свідчать про те, що ці атаки були спрямовані не на конкретні об'єкти, які могли вважатися військовими цілями, а радше на порушення функціонування енергетичної системи країни загалом. Розгляд усієї енергетичної інфраструктури як військового об'єкта був би несумісним із МГП.³⁶

IV. ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ

A. Зростання кількості жертв серед цивільних осіб

64. Впродовж звітного періоду кількість жертв серед цивільних осіб зростає, що продовжує тенденцію до збільшення з року в рік, яка спостерігається з 2023 року. У період із 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року внаслідок бойових дій в Україні загинули щонайменше 1 272 цивільні особи, ще 6 871 особа зазнала поранень, що становить збільшення на 40 відсотків порівняно з аналогічним періодом 12 місяців раніше (982 загиблих і 4 840 поранених) та на 93 відсотки більше порівняно з аналогічним періодом 24 місяці тому (905 загиблих і 3 314 поранених). Серед постраждалих були 82 медичні працівники та 41 працівник аварійно-рятувальних служб. Жертви серед цивільних осіб були задокументовані у 24 областях України та місті Києві.

ЗАГИБЛІ ТА ПОРАНЕНІ ЦИВІЛЬНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ ПО МІСЯЦЯХ, 2023–2026 РОКИ

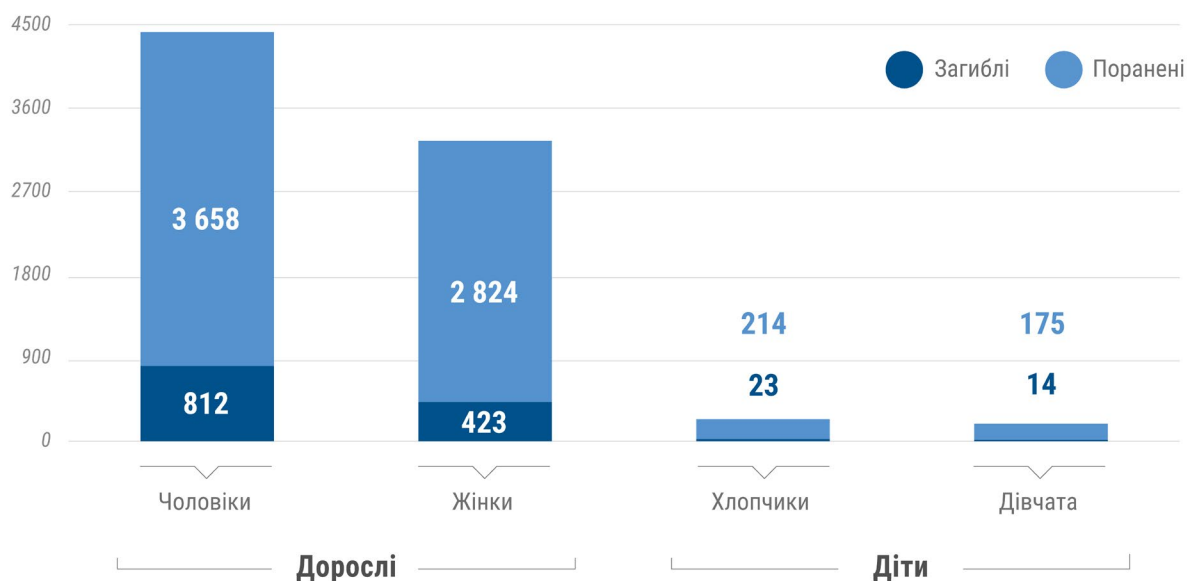
Дата створення: 25 червня 2026 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

³⁶ Див., наприклад, МКЧХ, «Доповідь 2024 року про міжнародне гуманітарне право та виклики сучасних збройних конфліктів», <https://www.icrc.org/en/report/2024-icrc-report-ihl-challenges>, с. 40.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЗА ВІКОМ ТА СТАТТЮ

3 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року

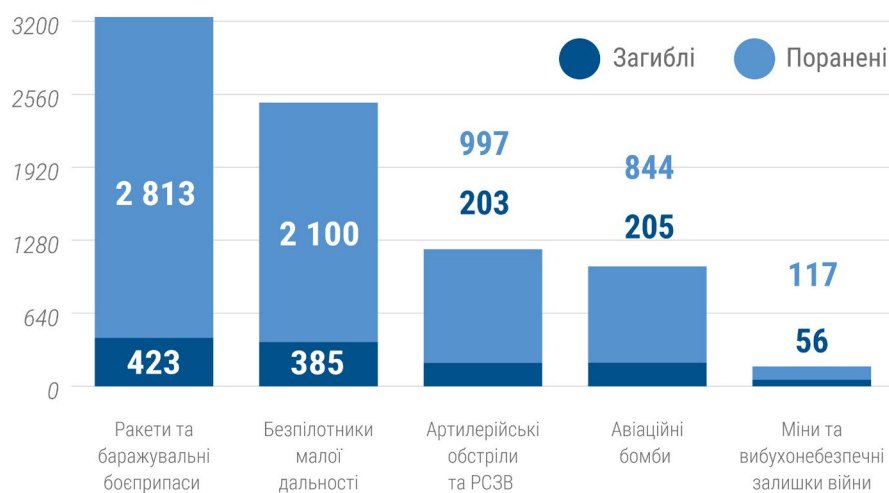

Дата створення: 25 червня 2026 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЗА ТИПОМ ЗБРОЇ/ІНЦИДЕНТУ

3 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

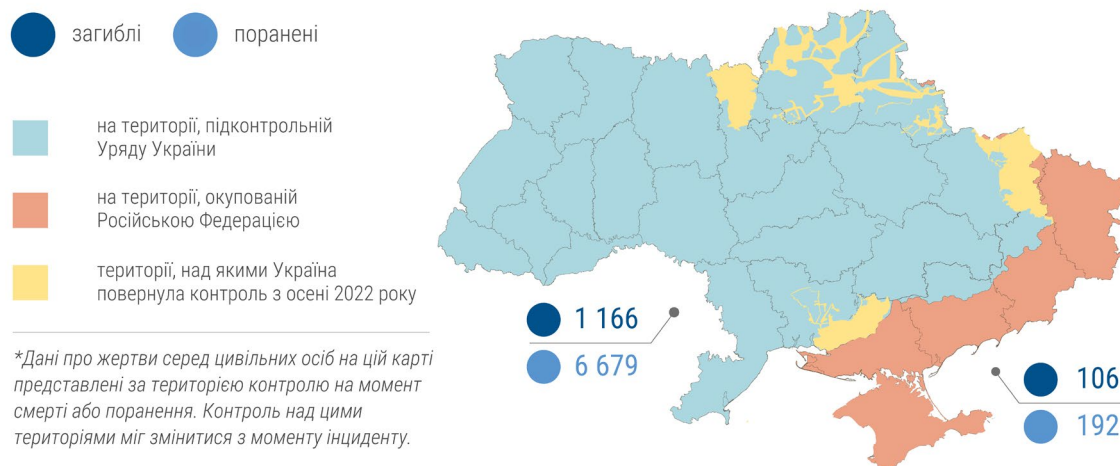
65. Дев'яносто шість відсотків жертв серед цивільних осіб в Україні припадали на підконтрольну Уряду України територію (1 166 загиблих і 6 679 поранених). Далекобійні засоби ураження (ракети та безпілотники) призвели до більшої кількості загиблих і поранених серед цивільних осіб, ніж будь-які інші види озброєння. Наприклад, протягом 24 годин з 13 до 14 травня російські збройні сили застосували по всій території України 1 428 баражувальних боєприпасів і 56 ракет. Внаслідок цієї атаки у восьми областях і місті Києві загинули 27 цивільних осіб (14 чоловіків, 10 жінок і 3 дівчинки), ще

щонайменше 83 зазнали поранень (43 чоловіки, 36 жінок, 2 хлопчики і 2 дівчинки). Із них 24 цивільні особи загинули і 7 зазнали поранень, коли близько 4:00 ранку 14 травня ракета влучила в житловий будинок у місті Києві.

66. Чотири відсотки жертв серед цивільних осіб припали на територію, окуповану Російською Федерацією (106 загинилих і 192 поранених). Наприклад, пізно ввечері 31 грудня 2025 року безпілотники завдали удару по кафе та готелю в окупованому селі Хорли Херсонської області, внаслідок чого, за повідомленнями, загинули 29 цивільних осіб, ще 31 особа отримала поранення. УВКПЛ підтвердило, що щонайменше 18 із загинилих і поранених були цивільними особами (10 загинилих і 8 поранених: 11 жінок, 3 чоловіки, 3 дівчинки та 1 хлопчик). УВКПЛ також встановило, що кілька загинилих і поранених унаслідок цієї атаки обіймали офіційні посади в цивільній адміністрації на окупованій території. Обіймання таких цивільних посад не робить особу законною військовою ціллю відповідно до міжнародного гуманітарного права.³⁷
67. В іншому випадку один або кілька засобів ураження влучили в навчальний комплекс в окупованому Старобільську Луганської області під час атаки українських збройних сил на місто 21-22 травня 2026 року. УВКПЛ підтвердило, що внаслідок цього удару загинула 21 цивільна особа (18 жінок і 3 чоловіки), багато з яких були повнолітніми студентами, а також були поранені інші особи, зокрема діти.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ ЗА ТЕРИТОРІЮ, ДЕ ВОНИ СТАЛИСЯ*

31 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року

Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

68. Російська влада повідомила, що внаслідок атак українських збройних сил у 27 регіонах Російської Федерації загинули щонайменше 205 цивільних осіб, ще 1 302 зазнали поранень. УВКПЛ встановило особи частини з них, однак не змогло підтвердити обставини цих інцидентів через відсутність доступу та обмеженість загальнодоступної інформації.

В. Прифронтові громади

69. Широке застосування безпілотників малої дальності обома сторонами лінії фронту призвело до значної та дедалі більшої кількості жертв серед цивільних осіб,

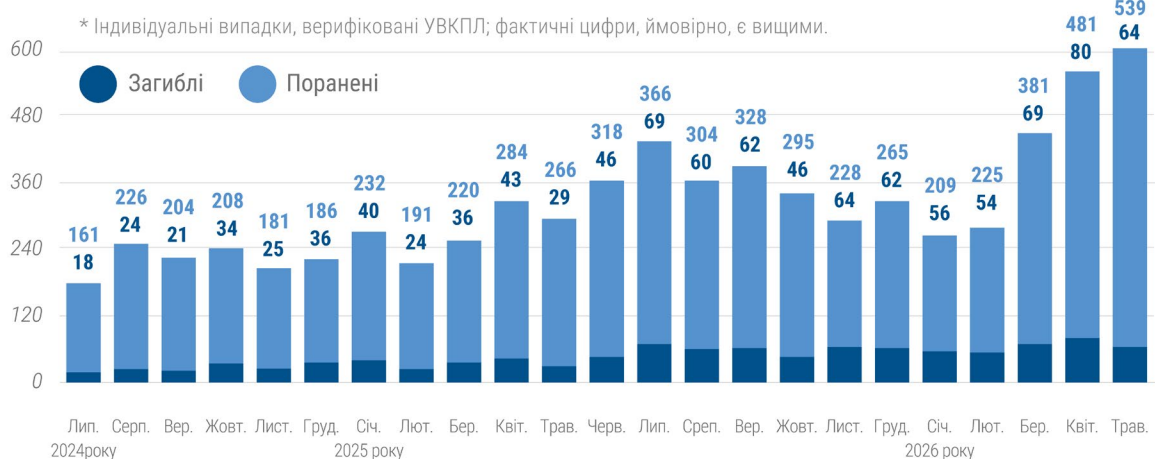
³⁷ Додатковий протокол I, статті 48, 43(2) та 51(3).

перешкоджало проведенню евакуації та доставці гуманітарної допомоги, а також спричинило подальше переміщення населення.

Жертви серед цивільних осіб внаслідок застосування безпілотників малої дальності

70. Безпілотники малої дальності стали другою за поширеністю причиною жертв серед цивільних осіб впродовж звітного періоду. У грудні 2025 року, а також у січні та березні 2026 року внаслідок застосування безпілотників малої дальності загинуло більше цивільних осіб, ніж унаслідок застосування будь-якого іншого виду озброєння в Україні. Загалом безпілотники малої дальності призвели до загибелі 385 цивільних осіб і поранення 2 100 осіб, що на 57 відсотків більше порівняно з аналогічним періодом 12 місяців раніше.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ ВІД АТАК БЕЗПІЛОТНИКІВ МАЛОЇ ДАЛЬНОСТІ, ПО МІСЯЦЯХ* з 1 липня 2024 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

71. На підконтрольній Уряду України території впродовж звітного періоду внаслідок застосування безпілотників малої дальності загинули щонайменше 343 цивільні особи, ще 1 975 зазнали поранень. Наприклад, 4 квітня у прифронтовому місті Нікополі Дніпропетровської області ранкова атака із застосуванням безпілотників малої дальності на місцевий ринок призвела до загибелі п'яти цивільних осіб і поранення 26, зокрема 14-річної дівчинки. Через три дні, 7 квітня, внаслідок атаки безпілотника малої дальності на рейсовий автобус загинули чотири цивільні особи, ще 17 зазнали поранень.

72. На окупованій території внаслідок застосування безпілотників малої дальності загинули щонайменше 42 цивільні особи, ще 125 зазнали поранень.

Атаки на гуманітарний транспорт і гуманітарні об'єкти

73. Впродовж звітного періоду УВКПЛ задокументувало щонайменше 20 випадків застосування безпілотників малої дальності для атак на чітко марковані гуманітарні транспортні засоби та об'єкти, усі з яких сталися на підконтрольній Уряду України території. Внаслідок цих атак загинули троє та зазнали поранень 10 гуманітарних працівників. Більшість підтверджених атак сталися під час евакуації цивільних осіб із

прифронтових громад. Відповідно до міжнародного гуманітарного права гуманітарний персонал і гуманітарні об'єкти перебувають під захистом від нападів.³⁸

74. Наприклад, 20 березня 2026 року безпілотник малої дальності влучив у чітко позначений гуманітарний автомобіль організації «Проліска» в Олексієво-Дружківці Донецької області, унаслідок чого загинули дві евакуйовані жінки (віком 83 і 63 роки), а ще двоє евакуйованих – 65-річна жінка та 66-річний чоловік – зазнали поранень. В іншому випадку 22 січня в Козачій Лопані Харківської області через безпілотник малої дальності загинули двоє чоловіків-волонтерів, які доставляли хліб місцевим жителям. 13 травня 2026 року безпілотник малої дальності атакував чітко промарковану вантажівку Всесвітньої продовольчої програми ООН, яка доставляла продукти харчування до прифронтових громад Дніпропетровської області. 14 травня 2026 року два безпілотники малої дальності двічі протягом 20 хвилин атакували автомобіль ООН у місті Херсоні. Безпілотники малої дальності зазвичай обладнані камерами, які забезпечують операторам огляд місцевості та цілей у режимі реального часу. Відеозаписи з безпілотників, використані під час атаки 14 травня 2026 року, які були оприлюднені в інтернеті та підтверджені УВКПЛ, чітко демонструють маркування ООН на транспортних засобах.³⁹
75. Атаки безпілотників на гуманітарних працівників змусили гуманітарні організації скоротити або змінити формат своєї діяльності в населених пунктах поблизу лінії фронту. Представники місцевої влади та неурядових організацій повідомили УВКПЛ, що в окремих місцях евакуацію та надання гуманітарної допомоги було скорочено або призупинено, або ж довелося змінити спосіб доставки допомоги, щоб уникнути скупчення цивільних осіб в одному місці.

Ситуація в окупованих Олешках і Голій Пристані Херсонської області

76. Безпілотники малої дальності, наземні міни та атаки із застосуванням інших видів озброєння також перешкоджали евакуації цивільних осіб і доставці гуманітарної допомоги на окупованій території. Особливо критичною була ситуація в окупованих громадах Олешки та Гола Пристань, розташованих на лівому березі річки Дніпро в Херсонській області.
77. Кілька мешканців цих громад повідомили УВКПЛ, що посилення атак із застосуванням безпілотників малої дальності та наявність наземних мін на дорогах зробили будь-які спроби залишити ці громади вкрай небезпечними. Наприклад, 17 січня 2026 року під час евакуації з Олешок троє цивільних осіб загинули внаслідок вибуху міни. 5 березня 2026 року приблизно о 5:00 ранку внаслідок атаки безпілотника загинули дві цивільні особи, ще щонайменше шість зазнали поранень, очікуючи на доставку продуктів харчування.
78. Погіршення безпекової ситуації в Олешках і Голій Пристані фактично заблокувало можливість багатьох цивільних осіб залишити ці громади. За оцінкою одного з керівників громади, там усе ще залишалося близько 6 000 цивільних осіб. Одна волонтерська організація зібрала імена приблизно 200 осіб, які хотіли виїхати, але не могли цього зробити через існуючі ризики.
79. Загроза з боку безпілотників малої дальності та наземних мін також вплинула на доступ людей до медичної допомоги та предметів першої необхідності. Карети швидкої медичної

³⁸ Звичайне міжнародне гуманітарне право, правила 31 і 32; Додатковий протокол I, статті 70 і 71.

³⁹ Telegram-канал «Осведомитель», допис № 251484, 14 травня 2026 року. Доступно за посиланням: <https://t.me/osvedomitell/251484> (дата доступу: 18 травня 2026 року).

допомоги часто не могли дістатися до сіл або евакуювати поранених. Люди, які потребували невідкладної медичної допомоги, були змушені добиратися до інших населених пунктів у небезпечних для життя умовах. Тіла загиблих цивільних осіб протягом тривалого часу залишалися в будинках або на вулицях через відсутність служб, які могли б забрати тіла. Відсутність газо- та електропостачання в цих громадах узимку призвела до того, що температура в приміщеннях опускалася до 2°C.

Переміщення населення та евакуація цивільних осіб

80. У період із 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року понад 60 000 цивільних осіб пройшли через транзитні центри, залишаючи прифронтові райони.⁴⁰ Більшість із них виїхали з прифронтових районів Донецької області, наступними за кількістю евакуйованих осіб були Дніпропетровська, Харківська та Запорізька області. Близько 38 відсотків евакуйованих були віком понад 60 років.⁴¹ Багато людей, які вирішили залишити прифронтові громади, повідомили УВКПЛ, що однією з головних причин такого рішення стало зростання загрози з боку безпілотників.
81. 10 лютого 2026 року українська влада ухвалила закон, який передбачає обов'язкову евакуацію цивільних осіб із районів активних або можливих бойових дій, а також запроваджує можливість евакуації дітей без згоди батьків і без супроводу дорослих.⁴² Будь-яке розлучення дітей із батьками без їхньої згоди має бути винятковим заходом, ґрунтуватися на індивідуальній оцінці найкращих інтересів дитини, здійснюватися під судовим наглядом і супроводжуватися гарантіями підтримання сімейних контактів та сприяння возз'єднанню сім'ї.⁴³

С. Атаки на залізничну та портову інфраструктуру

82. Російські збройні сили посилили удари по залізничній інфраструктурі на підконтрольній Уряду України території. УВКПЛ підтвердило 142 атаки на об'єкти залізничної інфраструктури у 18 областях на підконтрольній Уряду України території, що на 82 відсотки більше порівняно з попередніми шістьма місяцями. Внаслідок цих ударів були пошкоджені залізничні колії, вокзали, локомотиви, об'єкти енергетичної інфраструктури залізниці та пасажирські потяги, які перебували в русі, що поставило під загрозу один із ключових видів транспорту для цивільних осіб, які залежать від нього для перевезення товарів першої необхідності та евакуації з районів, охоплених бойовими діями. УВКПЛ також підтвердило два удари по об'єктах залізничної інфраструктури на окупованій території.
83. Російські збройні сили також посилили атаки на портову інфраструктуру Одеської області, пошкодивши портові термінали, складські приміщення, промислове обладнання, а також цивільні судна в акваторії порту. Загалом УВКПЛ підтвердило 57 атак на портову інфраструктуру області, що на 248 відсотків більше порівняно з попереднім звітним періодом.

⁴⁰ До цієї категорії належать особи, які евакуювалися самостійно, а також особи, евакуйовані органами державної влади або неурядовими організаціями.

⁴¹ Кластер з питань захисту в Україні, Інформаційна панель транзитних центрів. Наведені показники не включають цивільних осіб, які евакуювалися самостійно та не реєструвалися в транзитних центрах.

⁴² Закон змінює порядок евакуації, встановлений постановою Кабінету Міністрів України № 841 від 30 жовтня 2013 року, яка передбачала обов'язкову примусову евакуацію дітей разом із їхніми батьками або законними представниками.

⁴³ Конвенція про права дитини, статті 3 і 9.

V. ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНІ

A. Українські військовополонені, яких утримує Російська Федерація

Позасудові страти

84. У період із середини листопада 2025 року до січня 2026 року УВКПЛ зафіксувало достовірні повідомлення про страти 37 українських військовослужбовців у 18 окремих випадках, що свідчить про різке зростання кількості таких інцидентів. Хоча частина страт відбулася раніше, УВКПЛ підтвердило, що щонайменше 16 військовослужбовців були страчені саме в цей період.⁴⁴ Крім того, 11 квітня російські збройні сили захопили в полон і стратили чотирьох українських військовослужбовців поблизу села Ветеринарне Харківської області. Відеоматеріали, проаналізовані УВКПЛ, свідчать, що російський військовослужбовець застрелив двох українських військовополонених, коли вони лежали на землі із складеними за голову руками, тоді як ще двоє лежали поруч нерухомо в такому самому положенні.
85. Загалом із лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало, що російські збройні сили стратили 129 українських військовополонених та осіб, які припинили участь у бойових діях (усі чоловіки).

Катування або інші види жорстокого поводження

86. УВКПЛ провело конфіденційні бесіди зі 129 українськими військовополоненими (усі чоловіки), репатрійованими протягом звітного періоду. Усі, крім п'ятих опитаних, надали детальні свідчення про катування або інші види жорстокого поводження під час перебування в полоні, а 97 із них повідомили про неодноразові випадки такого поводження протягом тривалого часу в офіційних місцях інтернування. Ця інформація узгоджується з попередніми висновками УВКПЛ про широкомасштабне та систематичне застосування катувань і жорстокого поводження щодо українських військовополонених у російському полоні.⁴⁵
87. Сорок опитаних повідомили, що зазнали фізичного насильства в період із 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року. Наприклад, троє військовополонених розповіли, що перед відправленням із місця інтернування для обміну військовополоненими 5 лютого 2026 року охоронці «на прощання» били їх і застосовували до них електрошокери.
88. Водночас понад половина звільнених військовополонених повідомили, що з кінця 2024 року поводження або умови тримання в деяких місцях інтернування дещо покращилися, особливо коли військовополонені перебували тривалий час в одній і тій самій установі. Зокрема, зменшилася кількість випадків фізичного насильства під час повсякденних режимних заходів, наприклад під час перевірок у камерах або супроводу до душу. Проте охоронці, як правило, і надалі вдавалися до фізичного насильства в якості покарання за порушення «правил», які часто були абсурдними або мали на меті принизити військовополонених. Із 49 військовополонених, переведених до інших місць

⁴⁴ Цьому передували два попередні сплески кількості страт (у грудні 2023 – лютому 2024 року та в серпні 2024 – березні 2025 року); див. УВКПЛ, «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 грудня 2023 року – 29 лютого 2024 року», березень 2024 року, п.п. 54-56; УВКПЛ, «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 вересня – 30 листопада 2024 року», грудень 2024 року, п. 49; УВКПЛ, «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 грудня 2024 року – 31 травня 2025 року», червень 2025 року, п.п. 39–40.

⁴⁵ УВКПЛ, «Поводження з військовополоненими та оновлена інформація про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня – 31 серпня 2024 року», 1 жовтня 2024 року, пункт 28.

інтернування у 2025-2026 роках, 27 повідомили, що під час прибуття до нових місць утримання у 2025-2026 роках не зазнали жорстокого фізичного насильства.

89. Кілька звільнених військовополонених також зазначили, що почали отримувати різноманітнішу та поживнішу їжу, яка була краще приготована, а також що покращився доступ до медичної допомоги, зокрема до лікарських засобів і спеціалізованого лікування, як-от стоматологічна допомога та нескладні хірургічні втручання.
90. УВКПЛ задокументувало, що двоє українських військовополонених (обидва чоловіки) померли в місці інтернування на території Російської Федерації в січні 2026 року внаслідок неналежного надання медичної допомоги. Крім того, УВКПЛ задокументувало, що четверо українських військовополонених (усі чоловіки) померли в місцях інтернування протягом попередніх звітних періодів унаслідок катувань або інших видів жорстокого поводження, зокрема через неналежні умови інтернування або неналежне надання медичної допомоги. Загалом із лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало смерть 47 українських військовополонених та одного утримуваного медичного працівника (усі чоловіки) за таких обставин.

Судові провадження та вирoki

91. Дванадцять військовополонених, з якими УВКПЛ провело інтерв'ю, були засуджені на окупованій території Донецької області у 2023-2025 роках за воєнні злочини.⁴⁶ Військовополонені надали узгоджені свідчення, які дають підстави вважати, що під час цих проваджень було порушено гарантії належної правової процедури та права на справедливий суд, передбачені міжнародним гуманітарним правом. Серед іншого вони повідомили про застосування катувань з метою отримання зізнань і свідчень,⁴⁷ неналежну правову допомогу,⁴⁸ а також оприлюднення відеозаписів їхніх зізнань і свідчень, що підривало презумпцію невинуватості.⁴⁹
92. Семеро звільнених військовополонених, з якими УВКПЛ провело конфіденційні бесіди, були засуджені до довічного позбавлення волі або до 30 років позбавлення волі за вбивства цивільних осіб у Маріуполі, хоча ці справи, як видається, не були належним чином підтверджені доказами.⁵⁰ За словами військовополонених, обвинувальні вирoki ґрунтувалися на зізнаннях і свідченнях, отриманих під катуваннями.

В. Російські військовополонені, яких утримує Україна

93. Впродовж звітного періоду УВКПЛ провело конфіденційні бесіди зі 134 військовополоненими (усі чоловіки), які були захоплені в полон Україною, зокрема з 28 громадянами третіх країн. Сімдесят п'ять опитаних повідомили, що зазнали катувань або інших видів жорстокого поводження. Переважна більшість цих порушень мала місце в транзитних пунктах, де відсутній незалежний моніторинг, до переведення військовополонених до офіційних місць інтернування, створених Міністерством юстиції. Водночас повідомлялося і про окремі випадки катувань або жорстокого поводження в цих офіційних місцях інтернування.

⁴⁶ За статтею 356 Кримінального кодексу Російської Федерації – «Застосування заборонених засобів і методів ведення війни».

⁴⁷ Женевська конвенція III, стаття 99.

⁴⁸ Женевська конвенція III, стаття 105.

⁴⁹ Женевська конвенція III, стаття 13; Додатковий протокол I, стаття 75.

⁵⁰ УВКПЛ ознайомилося з трьома вирокami, зміст яких відповідав свідченням про судові провадження, які були надані військовополоненими.

94. П'ятеро військовополонених також повідомили, що в транзитному пункті, про який уже йшлося в одній із попередніх доповідей УВКПЛ, їх примушували працювати без оплати.⁵¹ Вони укріплювали будівлі, рили окопи та встановлювали сітки для захисту від безпілотників. Деякі військовополонені зазначили, що під час виконання цих робіт вони наражалися на небезпеку атак безпілотників. Міжнародне гуманітарне право забороняє утримувати військовополонених у районах, що зазнають впливу бойових дій, примушувати їх виконувати роботи військового характеру, встановлювати надмірну тривалість щоденної праці та позбавляти їх плати за виконану роботу.⁵²
95. Троє військовополонених, громадяни третіх країн, висловили побоювання щодо примусової репатріації до Російської Федерації всупереч їхній волі, оскільки вважали, що там їх можуть примусово знову відправити на лінію фронту. Ці побоювання були пов'язані з їхнім попереднім досвідом, коли їх рекрутували, хоча вони не мали наміру вступати до російських збройних сил або брати участь у бойових діях.
96. УВКПЛ задокументувало смерть одного російського військовополоненого (чоловік), який перебував у полоні в Україні, у неофіційному місці інтернування в жовтні 2025 року. Один із російських військовополонених, з яким УВКПЛ провело конфіденційну бесіду, повідомив, що, коли він зустрів потерпілого в транзитному пункті, той майже не міг ходити та розповів, що його жорстоко побили. УВКПЛ також задокументувало позасудову страту російського військовополоненого у квітні 2024 року. Загалом з лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало страту 31 особи, які припинили участь у бойових діях (усі чоловіки), зокрема російських військовополонених, українськими збройними силами. Переважна більшість цих випадків сталася у 2022 році та на початку 2023 року.

VI. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОНФЛІКТОМ

97. Впродовж звітного періоду УВКПЛ задокументувало 158 випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), вчиненого російськими посадовцями.⁵³ Десять із цих випадків сталися протягом звітного періоду та були вчинені щодо семи військовополонених (усі чоловіки), двох затриманих цивільних осіб (один чоловік і одна жінка) та однієї цивільної особи в житловому районі на окупованій території (жінка). Задokumentовані випадки підтверджують практики сексуального насильства, які УВКПЛ документує з 24 лютого 2022 року.
98. Загалом із 24 лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало 817 випадків СНПК, вчиненого російськими посадовцями щодо 652 чоловіків, 149 жінок, 14 дівчаток і 2 хлопчиків, зокрема щодо 528 українських військовополонених (501 чоловіка та 27 жінок), 195 затриманих цивільних осіб (143 чоловіків, 51 жінки та 1 хлопчика) і 94 цивільних осіб у житлових районах (8 чоловіків, 71 жінки, 14 дівчаток і 1 хлопчика).

⁵¹ УВКПЛ, Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня 2025 року – 30 листопада 2025 року, п. 66.

⁵² Третя Женевська конвенція, статті 23, 50, 53 і 62.

⁵³ Ці випадки стосувалися насильства проти 83 українських військовополонених (усі чоловіки), 60 затриманих цивільних осіб (49 чоловіків, 11 жінок) та 15 цивільних осіб у житлових районах, де були розміщені російські збройні сили (1 чоловік, 14 жінок). В одному випадку дитина народилася в результаті зґвалтування.

99. УВКПЛ також задокументувало 29 випадків СНПК, вчиненого українськими посадовцями.⁵⁴ П'ять із цих випадків сталися протягом звітного періоду та були вчинені щодо трьох російських військовополонених і військовополонених громадян третіх країн (усі чоловіки), переважно на початкових етапах перебування в полоні до прибуття до місць інтернування, що входять до інфраструктури, створеної Міністерством юстиції, а також щодо двох цивільних осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом (обидва чоловіки).
100. Загалом із 24 лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало 108 випадків СНПК, вчиненого українськими посадовцями щодо 94 чоловіків і 14 жінок, зокрема щодо 59 російських військовополонених і військовополонених громадян третіх країн (усі чоловіки) та 49 цивільних осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом (35 чоловіків і 14 жінок).

VII. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОКУПОВАНІЙ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТЕРИТОРІЇ

101. УВКПЛ провело інтерв'ю зі 172 особами (95 жінками та 77 чоловіками) з окупованої території України, зокрема з людьми, які залишили окуповану територію в період із 1 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року. Вони описали тривалі серйозні обмеження свободи вираження поглядів, свавільні затримання, несправедливі судові розгляди, примусовий призов та нав'язування російської системи освіти як одні з найважливіших актуальних проблем у сфері прав людини на окупованій території. Багато хто назвав одну або кілька з цих проблем серед причин, які спонукали їх залишити окуповану територію.

Обмеження свободи вираження поглядів, свавільні затримання та несправедливі судові розгляди

102. Впродовж звітної періоду суди на окупованій території призначили адміністративні штрафи або застосували адміністративний арешт строком до 14 діб щодо 164 осіб (76 жінкам і 88 чоловікам) за висловлення антивоєнних поглядів, критику окупації або Уряду Російської Федерації, підтримку Збройних Сил України чи інше висловлення проукраїнських поглядів. Позбавлення свободи за законне здійснення права на свободу вираження поглядів є свавільним затриманням.⁵⁵
103. УВКПЛ також задокументувало випадки, коли суди на окупованій території призначали тривалі строки позбавлення волі за обвинуваченнями, пов'язаними з «тероризмом» та «екстремізмом». Такі справи викликають занепокоєння з точки зору міжнародного права прав людини, зокрема щодо права на свободу вираження поглядів. Наприклад, 17 лютого 2026 року 52-річну жінку в Херсонській області було засуджено до шести років позбавлення волі за два коментарі в соціальних мережах із закликом до російських військовослужбовців здатися українським силам. Фактичну кількість таких справ важко встановити, оскільки органи влади та суди часто не розкривають деталей судових проваджень або особи тих, кого переслідують.
104. Водночас окупаційна влада посилила контроль над комунікаціями. У січні 2026 року в школах на окупованій території було запроваджено обов'язкове використання цифрової платформи «МАХ», через яку мають здійснюватися всі комунікації, вестися розклади та облік успішності. Це викликає занепокоєння щодо права на приватність і

⁵⁴ Ці випадки стосувалися насильства проти 11 військовополонених громадян Російської Федерації та третіх країн (усі чоловіки) та 18 осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом (16 чоловіків, 2 жінки).

⁵⁵ Комітет ООН з прав людини, Загальний коментар № 35: стаття 9 «Свобода та особиста недоторканність», пункт 17, доступно за посиланням: <https://digitallibrary.un.org/record/786613?v=pdf>.

конфіденційності, оскільки застосунок вимагає повного доступу до персональних даних.⁵⁶ Це стало продовженням вимоги законодавства Російської Федерації щодо обов'язкового попереднього встановлення застосунку МАХ на всі нові мобільні та цифрові пристрої. Працівники сфери охорони здоров'я також повідомляли, що на них чинили тиск з метою встановлення та використання цього застосунку як платформи для обміну даними та зберігання документів.

Примусовий призов

105. Міжнародне гуманітарне право забороняє окупаційній державі примушувати осіб, які перебувають під захистом, до служби у своїх збройних силах⁵⁷. Шістнадцятирічний хлопець із Херсонської області розповів, що під час обов'язкових інформаційних занять у школі отримував інформацію про обов'язки, пов'язані з проходженням військової служби за призовом. За його словами, деяких його однолітків призвали на службу одразу після закінчення середньої школи. Аналогічну практику підтвердили діти та молоді люди з Луганської та Запорізької областей під час інтерв'ю.
106. До 2025 року Російська Федерація проводила дві регулярні призовні кампанії на рік – весняну та осінню. Однак із 1 січня 2026 року чоловіків призовного віку можуть викликати для проходження адміністративних процедур, що передують призову, протягом усього року, що ускладнює для мешканців окупованої території можливість уникнути призову.

Право на освіту

107. Кілька сімей із дітьми, які залишили окуповану територію протягом звітного періоду, повідомили УВКПЛ, що виїхали, оскільки не хотіли віддавати своїх дітей до державних шкіл на окупованій території, де навчання здійснюється за російською навчальною програмою, або хотіли, щоб їхні діти здобували українську освіту.
108. Окупаційна влада запровадила обов'язкове відвідування шкіл, погрожуючи батькам санкціями за відмову відправляти дітей до школи або на уроки з військово-патріотичного виховання, зокрема задокументовано погрози відібрати дітей та передати їх під державну опіку. Двоє дітей віком 15 і 16 років повідомили УВКПЛ, що були змушені приховувати той факт, що вони продовжували дистанційно навчатися за українською програмою українською мовою, побоюючись тиску з боку школи та місцевої окупаційної влади, а також ризикуючи зазнати адміністративних і кримінальних санкцій.
109. Деякі сім'ї окремо зазначили, що хотіли б, аби їхні діти вивчали українську мову або здобували освіту українською мовою. 15 грудня 2025 року набуло чинності рішення Міністерства освіти Російської Федерації, яким викладання української мови було виключено з переліку навчальних предметів початкової та базової загальної освіти в Російській Федерації та на окупованій території.⁵⁸
110. Школи також заохочували дітей вступати до військово-патріотичного руху «Юнармія», зокрема шляхом виставлення вищих оцінок та створення більш поблажливих умов під час складання іспитів. У лютому 2026 року влада розпочала третій сезон змагання «Зарниця 2.0», яка включає заходи з елементами військової підготовки.

⁵⁶ УВКПЛ, Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня 2025 року – 30 листопада 2025 року, пункт 100.

⁵⁷ Четверта Женевська конвенція, стаття 51.

⁵⁸ Наказ Міністерства освіти Російської Федерації № 729 від жовтня 2025 року, офіційно опублікований в офіційній урядовій газеті 4 грудня 2025 року. Доступно за посиланням: <https://rg.ru/documents/2025/12/08/minpros-prikaz729-site-dok.html?utm>

Катування або інші форми жорстокого поводження з цивільними особами

111. УВКПЛ провело конфіденційні бесіди з 11 цивільними чоловіками, яких було звільнено протягом звітного періоду після їхнього арешту або затримання на окупованій території. Десятеро з них повідомили, що під час тримання під вартою вони зазнали катувань та інших форм жорстокого поводження, зокрема побиття, утримання в стресових позах, застосування електричного струму, тривалого стояння або виконання виснажливих фізичних вправ, а також позбавлення сну. Наприклад, чоловіка віком близько 30 років було затримано в березні 2022 року через його службу в українських збройних силах у 2016 році, після чого його депортували до Російської Федерації. У вересні 2025 року, коли його разом з групою інших затриманих перевели до нового місця утримання, усю групу змусили стати навколішки, нахиливши голову між колінами, після чого їх били в ділянку нирок або печінки. Він також повідомив, що під час регулярних перевірок безпеки до нього щодня застосовували електричний струм. Через місяць після повернення в Україну він зазначив, що досі перебуває у стані психологічного шоку.
112. УВКПЛ задокументувало смерть чотирьох цивільних чоловіків, які померли протягом попередніх звітних періодів в офіційних і неофіційних місцях утримання на окупованій території України та в Російській Федерації внаслідок катувань і неналежних умов утримання. Загалом із лютого 2022 року УВКПЛ задокументувало смерть 43 українських цивільних осіб (34 чоловіків і 9 жінок) внаслідок катувань, неналежної медичної допомоги або нелюдських умов утримання в офіційних і неофіційних місцях утримання на окупованій території та в Російській Федерації.

VIII. ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ

Свобода релігії

113. Станом на 31 травня 2026 року судовий розгляд справи щодо припинення діяльності Київської митрополії Української православної церкви (УПЦ) тривав.⁵⁹ Окремо Верховний Суд та апеляційний суд ухвалили рішення на користь УПЦ у двох інших справах, що стосувалися дотримання УПЦ законодавства України про релігійні організації.⁶⁰ Впродовж звітного періоду УВКПЛ проаналізувало дев'ять рішень Верховного Суду та апеляційних судів щодо церковного майна за участю УПЦ: у трьох справах рішення було ухвалено на користь УПЦ, а в шести – на користь іншої сторони спору.

Сумлінна відмова від військової служби

114. Законодавство України не передбачає проходження альтернативної (невійськової) служби для осіб, які відмовляються від військової служби з міркувань совісті, у період дії воєнного стану.⁶¹ Впродовж звітного періоду УВКПЛ задокументувало 21 випадок призову на військову службу осіб, які сумлінно відмовляються від військової служби, серед членів громад Свідків Єгови, баптистів, адвентистів та інших релігійних громад.

⁵⁹ Попередні згадки див. УВКПЛ «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня – 30 листопада 2025 року», грудень 2025 року, пункт 111.

⁶⁰ Єдиний державний реєстр судових рішень України, справа № 320/26027/23, рішення від 6 квітня 2026 року, доступне за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135500520>; Єдиний державний реєстр судових рішень України, справа № 855/11/25, рішення від 19 травня 2026 року, доступне за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136810199>.

⁶¹ Див. УВКПЛ, «Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 вересня – 30 листопада 2024 року», грудень 2024 року, пункти 90-91.

Відповідно до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП), право на сумлінну відмову від військової служби не підлягає жодним обмеженням або відступам.⁶²

115. У 17 із цих випадків посадові особи, залучені до процесу призову, застосовували фізичне насильство під час і/або після затримання відповідної особи. У деяких випадках працівники військових навчальних центрів також погрожували особам, які сумлінно відмовлялися від військової служби, смертю та імітували їхню страту. В одному з випадків у вересні 2025 року працівники військового навчального центру, погрожуючи священнослужителю автоматичною зброєю, заявили, що відстрелять йому статеві органи, і двічі імітували його страту. Вони щонайменше два дні утримували священнослужителя разом з іншими особами, які сумлінно відмовлялися від військової служби, у ямі. По них стріляли з навчальної (нелетальної) зброї, били, примусово роздягали та кидали у них навчальні (нелетальні) ручні гранати, одна з яких вибухнула поруч зі священнослужителем.
116. До цього часу українська влада переважно притягувала осіб, які відмовлялися від військової служби з міркувань совісті, до кримінальної відповідальності за ухилення від військової служби. Однак впродовж звітного періоду УВКПЛ задокументувало чотири випадки, коли таких осіб було призвано на військову службу, а згодом притягнуто до кримінальної відповідальності за самовільне залишення військової частини або відмову виконати наказ – злочини, за які передбачено суворіші кримінальні покарання.⁶³

Кримінальне переслідування за колабораційну діяльність

117. Впродовж звітного періоду українські органи влади ухвалили вирoki у 633 справах за обвинуваченням у колабораційній діяльності. У 77 відсотках випадків судовий розгляд відбувався за відсутності обвинуваченого, оскільки більшість із них перебували на окупованій території або на території Російської Федерації. Хоча такий спеціальний розгляд за відсутності обвинуваченого (заочно) допускається міжнародним правом прав людини (МППЛ), законодавство України не надає особі, засудженій заочно, права на повторний судовий розгляд у разі її затримання, що не відповідає міжнародним стандартам у сфері прав людини.⁶⁴

⁶² Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, статті 18 і 4. Див. також документ А/HRC/56/30, пункти 5-6, у яких наведено посилання на відповідні рішення Комітету ООН з прав людини.

⁶³ Кримінальний кодекс України, статті 402, 407 і 409.

⁶⁴ Щодо можливості повторного судового розгляду див. Додаток до Поглядів Комітету ООН з прав людини, ухвалених відповідно до частини 4 статті 5 Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, документ CCPR/C/66/D/699/1996/Corr.1, пункти 9.4–9.5.

ВИРОКИ У СПРАВАХ ПРО «КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ» (СТАТТЯ 111-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)
31 грудня 2025 року до 31 травня 2026 року

Дата створення: 25 червня 2026 року Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

118. Суди й надалі обирали запобіжний захід у вигляді тримання під вартою щодо обвинувачених у справах про колабораційну діяльність на час досудового розслідування та судового розгляду без належної оцінки його необхідності або можливості застосування альтернатив позбавленню свободи.⁶⁵ В одному з таких випадків 72-річний чоловік, обвинувачений у колабораційній діяльності з окупаційною владою в Харківській області, перебуває під вартою вже понад три роки, тоді як розгляд його справи судом першої інстанції досі триває.

Репатріація громадян Російської Федерації

119. УВКПЛ провело інтерв'ю з вісьмома громадянами Російської Федерації, яких було затримано в Україні з метою депортації до Російської Федерації. Семеро з них висловили побоювання щодо можливого переслідування або жорстокого поводження після повернення до Російської Федерації. Деякі з цих громадян Російської Федерації не мають у Російській Федерації ані майна, ані родини, ані соціальних зв'язків.
120. Перед репатріацією громадян Російської Федерації українська влада повинна проводити індивідуальну оцінку, з дотриманням належної правової процедури, щодо наявності вагомих підстав вважати, що в разі повернення їхньому життю чи свободі загрожуватиме

⁶⁵ Комітет ООН з прав людини зазначив, що застосування запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою до судового розгляду має ґрунтуватися на індивідуальній оцінці того, чи є він обґрунтованим і необхідним, з урахуванням усіх відповідних обставин, зокрема необхідності запобігання ризикам втечі, перешкоджання збиранню або дослідженню доказів чи вчинення нового злочину (Загальний коментар № 35, пункт 38).

небезпека через їхню расу, релігію, національність, належність до певної соціальної групи або політичні переконання, або що вони в інший спосіб можуть зазнати реального ризику непоправної шкоди, зокрема катувань чи жорстокого поводження.⁶⁶

Проект нового Цивільного кодексу України

121. Проект нового Цивільного кодексу України⁶⁷ ухвалений Верховною Радою України в першому читанні 28 квітня 2026 року, викликає певне занепокоєння щодо забезпечення рівності та недискримінації. Законопроект визначає подружжя як «членів сім'ї» – статус, із яким законодавство України пов'язує користування низкою прав і гарантій, – лише за умови, укладення шлюбу особами протилежної статі. Це виключає осіб, які спільно проживають без реєстрації шлюбу та одностатеві пари, не передбачаючи альтернативного правового механізму для забезпечення захисту їхніх прав.⁶⁸ Законопроект також забороняє одностатевим парам усиновлювати дітей і передбачає визнання шлюбу недійсним у разі гендерного переходу одного із подружжя. Це може поглибити наявні прогалини та погіршити ситуацію з правами людини для сімей з одностатевими парами та/або трансгендерними людьми.

IX. ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

122. УВКПЛ провело навчання для прокурорів щодо стандартів МГП, які стосуються питань колабораційної діяльності, зокрема щодо примусу, дій під примусом та захисту осіб на окупованій території. Крім того, 16 – 17 лютого 2026 року УВКПЛ провело окремі сесії в межах навчального семінару для прокурорів обласних прокуратур України, представників Національної поліції та Служби безпеки України, присвяченого стратегічному розслідуванню та побудові справ щодо складних воєнних злочинів.
123. УВКПЛ надало технічні консультації учасникам двох семінарів, організованих Групою експертів Офісу Спеціальної представниці Генерального секретаря з питань сексуального насильства в умовах конфлікту для представників Національної поліції та Служби безпеки України. Семінари були присвячені розслідуванню випадків СНПК, плануванню проведення інтерв'ю, а також проведенню інтерв'ю з урахуванням пережитої травми. УВКПЛ також надало технічні рекомендації під час консультацій, організованих Урядом України, щодо проектів підзаконних нормативно-правових актів для реалізації Закону № 4067-IX про невідкладні проміжні репарації для осіб, які пережили СНПК.
124. УВКПЛ надало коментарі до проектів державних політик з точки зору МППЛ та МГП, зокрема щодо Національної стратегії у сфері прав людини та державної політики у сфері внутрішнього переміщення, а також зробило внесок у роботу експертних рад, скликаних Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. УВКПЛ підтримувало діяльність Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації МГП в Україні при Міністерстві розвитку громад та територій України. У березні 2026 року завдяки цій підтримці було започатковано роботу восьми тематичних робочих груп (зокрема з питань поводження з військовополоненими та затриманими цивільними особами, дітей, довкілля, культурних цінностей тощо), а також розроблено положення про їхню діяльність і плани роботи. Кілька робочих груп уже провели свої перші засідання та затвердили основні документи.

⁶⁶ Конвенція про заборону катувань, стаття 3; Конвенція про статус біженців, стаття 33.

⁶⁷ Проект Закону № 15150, доступний за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69589>.

⁶⁸ Європейський суд з прав людини, справа «Маймулахін і Марків проти України», рішення від 1 червня 2023 року, пункти 80-81.

Х. РЕКОМЕНДАЦІЇ

125. УВКПЛ продовжує закликати до виконання рекомендацій, викладених у його попередніх доповідях, більшість із яких залишаються актуальними. Порушення, задокументовані протягом цього звітного періоду, підкреслюють необхідність подальшого прогресу у сфері захисту прав людини та, зокрема, виконання таких рекомендацій:

126. Російській Федерації:

- a) негайно припинити застосування збройної сили проти України та вивести військові формування з території України відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 щодо «Агресії проти України», прийнятої 2 березня 2022 року, та у відповідності до обов'язкового наказу Міжнародного Суду ООН від 16 березня 2022 року про тимчасові заходи для Російської Федерації щодо негайного припинення її військових операцій;
- b) негайно припинити та публічно засудити всі випадки позасудових страт, катувань, жорстокого поводження та сексуального насильства щодо як військовополонених, так і затриманих цивільних осіб, а також припинити всі незаконні практики, пов'язані із затриманням;
- c) Виконувати обов'язки окупаційної держави відповідно до міжнародного гуманітарного права та поважати чинне законодавство України, якщо цьому не перешкоджають абсолютні обставини;
- d) Припинити призов осіб, які перебувають під захистом, з окупованої території до своїх збройних сил;
- e) Припинити всі форми «патріотичного» військового виховання та пропаганди в школах і молодіжних організаціях, а також забезпечити, щоб освіта поважала права дитини та не змушувала її до лояльності окупаційній державі або до відмови від використання рідної мови;
- f) Забезпечити право на справедливий суд, зокрема доступ до ефективної правової допомоги;
- g) Поважати свободу вираження поглядів і свободу переконань шляхом припинення всіх заходів, спрямованих на придушення української ідентичності, а також припинення кримінального переслідування осіб за висловлення незгоди, за винятком суворих обмежень, які допускаються міжнародним правом прав людини.

127. Україні:

- h) Продовжувати приділяти увагу та надавати допомогу вразливим групам населення, які особливо постраждали від відключень електро- і тепlopостачання, зокрема людям старшого віку, особам з інвалідністю та сім'ям з дітьми, приділяючи належну увагу гендерно зумовленим потребам і викликам;
- i) Забезпечити, щоб законодавство, яке регулює обов'язкову евакуацію, гарантувало дотримання найкращих інтересів дитини та інших її прав, зокрема шляхом запобігання розлученню сімей, а також враховувало особливі потреби людей старшого віку та осіб з інвалідністю;

- j) Поводитися з військовополоненими та особами, затриманими у зв'язку з конфліктом, у повній відповідності до МГП та МППЛ, зокрема забезпечуючи їхній захист від катувань або жорстокого поводження за будь-яких обставин, у тому числі на початковому етапі перебування в полоні;
- k) Повністю забезпечувати гарантії належної правової процедури та права на справедливий суд для всіх осіб, обвинувачених у злочинах, пов'язаних із конфліктом, зокрема належним чином розглядати можливість застосування запобіжних заходів, не пов'язаних з триманням під вартою, до осіб, які очікують судового розгляду у справах про «колабораційну діяльність»;
- l) Вжити необхідних заходів для ефективного визнання у національному законодавстві права на сумлінну відмову від військової служби відповідно до повного обсягу цього права, гарантованого статтею 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права;
- m) Внести зміни до проекту Цивільного кодексу України, щоб забезпечити його відповідність міжнародним стандартам і принципам рівності та недискримінації, зокрема за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

128. Україні та Російській Федерації:

- n) Вживати всіх можливих запобіжних заходів, щоб уникати або, у будь-якому разі, мінімізувати шкоду для цивільних осіб, зокрема шляхом ретельного вибору засобів і методів ведення війни та перевірки військових цілей, у тому числі утримуючись від застосування вибухової зброї з широкою зоною ураження в густонаселених районах та забезпечуючи, щоб атаки із застосуванням безпілотників малої дальності були спрямовані виключно на військові цілі;
- o) Забезпечити оперативне, неупереджене та ефективне розслідування всіх ймовірних порушень МГП та МППЛ, а також забезпечити належне кримінальне переслідування і притягнення до відповідальності винних осіб, зокрема військовослужбовців, працівників сил безпеки та осіб, які обіймають командні посади; гарантувати належно фінансовані та своєчасні заходи відшкодування шкоди, чутливі до гендерних та вікових аспектів, а також підтримку потерпілих, включаючи медичну, психологічну та правову допомогу, з особливою увагою до конкретних потреб жінок, дівчат, чоловіків і хлопців;
- p) негайно припинити атаки на об'єкти електро- та теплопостачання, що є критично важливими для цивільного населення.

129. Міжнародній спільноті:

- q) Закликати до надання УВКПЛ, Міжнародному комітету Червоного Хреста та іншим незалежним механізмам моніторингу прав людини максимально повного доступу до окупованої Російською Федерацією території України, а також до території Російської Федерації, включаючи місця інтернування та утримання, з метою забезпечення всебічного моніторингу; продовжувати закликати Російську Федерацію та Україну до повного дотримання МППЛ та МГП, вимагати та спільно працювати над забезпеченням відповідальності, включаючи

відшкодування шкоди потерпілим та особам, які пережили порушення, а також вживати всіх доступних заходів для запобігання подальшим порушенням;

- r) Підтримувати зусилля з ремонту та відновлення потужностей з генерації та передачі теплової й електричної енергії для задоволення коротко-, середньо- та довгострокових потреб населення;
- s) Продовжувати закликати Російську Федерацію виконувати весь комплекс своїх додаткових зобов'язань як окупаційної держави відповідно до МГП та МППЛ;
- t) Надавати фінансову, технічну та іншу підтримку суб'єктам, які надають допомогу потерпілим та особам, які пережили грубі порушення прав людини, включаючи сексуальне та гендерно зумовлене насильство, приділяючи належну увагу конкретним потребам жінок, дівчаток, чоловіків і хлопчиків.